

Tudor Vladimirescu în documente gorjene

POPESCU FLORINA

Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu constituie un permanent prilej pentru cercetători și lucrătorii din arhive de a da la lumină noi documente care să completeze informația existentă sau să elucideze o serie de date referitoare la desfășurarea evenimentelor, la viața și activitatea conducătorului revoluției, precum și la imaginea lăsată de aceasta în conștiința generațiilor următoare.

Avînd în vedere numărul mic de documente referitoare la Tudor Vladimirescu ca și cele despre evenimentele din 1821, ne-am propus să semnalăm cîteva dintre ele existente la Filiala Arhivelor Statului Gorj.

Aceste documente se pot împărți în trei grupe :

— documente ulterioare evenimentelor de la 1821 care fac referiri la revoluție, cercetate în anii 1832—1835 ;

— documente create în anii 1832—1920 care conțin informații despre funcțiile administrative și proprietățile lui Tudor Vladimirescu și

— documente ce consemnează preocuparea județenilor de a-i cinsti memoria, făcîndu-l să trăiască în conștiința generațiilor ce i-au urmat, create în anii 1920—1934.

O primă categorie de documente, ulterioare evenimentului, conține referiri la evenimentul de la 1821.

Jalba unui sudit englez numit Gheorghe Zaharat, datată la 26 noiembrie 1832¹, adresată Judecătoriei jud. Gorj, prin care petiționarul, cerînd să fie despăgubit de către clăcașii de pe moșiile Bengești și Negoești al căror arendaș fusese menționează că în 1821 a fost nevoit „să fugă în țară străină din pricina răzvrătirii ce era în țară” și că n-a putut reveni decît după ce s-a liniștit și a venit domn stăpînitor.

Despre participarea țăranilor clăcași din zona de munte la revoluția lui Tudor, în oastea căpitanului Girbea, vorbește

o altă jalbă datată la 30 decembrie 1834². Egumenul mănăstirii Hurezu, Hrisantie, cerînd domnului țării pedepsirea aspră a locuitorilor satului Baia-de-Fier pentru nesupunere la obligațiile de dijmă și clacă, arată spiritul răzvrătit al acestora, relatînd că ...” și trecînd la mijloc multă vreme, au dat apoi răzvrătirea în țară și acei oameni răi, puind la cale pã tot satul. s-au unit cu gospodarul Gîrbea ce a fost comandir pe toată linia muntelui și viind împreună cu oștirile sale la mănăstire au făcut nesocotite pagube și puțin rămăsese ca să pierdem și viața”.

O altă categorie, mai bogat reprezentată în fondurile și colecțiile filialei noastre, este cea a documentelor referitoare la funcțiile administrative ocupate de sluger și la starea sa materială.

Memoriul (tacrirul) unuia dintre moșnenii Cloșani, datat 26 noiembrie 1833³, de către Înaltul Divan din București, argumentînd injustețea hotărîrilor date de Judecătoria de întia cercetare Gorj și Divanul Craiovei în pricina pentru încălcarea pãmînturilor și munților Cloșani dintre moșneni și un stolnic, ginere al armasului Sandu Degerățeanu, confirmă faptul că slugerul Tudor Vladimirescu a fost vâtaf al plaiului Cloșani unde-si avea și locuința. Acelasi document precizează că Tudor Vladimirescu a posedat în muntele Cloșanu pãmînt pe care si-a făcut culă si moară. stăpînind pînă la sfîrșitul zilelor sale vorbind totodată de mentalitatea specifică vremii, a celor ce posedau pãmînt de a-si mări proprietățile „pentru că prigonitorii stolnic scoate acum la vedere si din partea lui Tudor zapis sunt numire de profimisîs că ar fi răscupărat de la Tudor, lucrul cu totul peste putință, căci acel hrăpitor cît au trăit nimic n-au vîndut ci au coprins. stăpînind pînă în ziua plecării săle de acolo în București de au rădicat zavera”.

Argumentînd imposibilitatea încheierii unui act de răscumpărare între armașul Sandu Degerățeanu și Tudor Vladimirescu, petiționarul menționează despre confruntarea lui Tudor cu boierii în mănăstirea Motru în timpul revoluției „și nici știre să fi petrecut vreodată bine cu Tudor, dovadă fiind că în zilele zaverii s-au bătut unul cu altul prin arme de moarte în mănăstirea Motru”.

În spiritul tradiției populare, autorul memoriului arată că „muntele Cloșanu a fost și este loc de ocrotire la vreme de năvală a turcilor, comandirilor răzvrătitori, în care s-au

alimănit atît armaşu Sandu Degerăţeanu comandir precum şi răposatul sluger Tudor Vladimirescu”.

Informaţiile despre exercitarea funcţiei de vătaf de plai şi despre proprietăţile lui Tudor din Cloşani sînt confirmate şi de un alt document ce pare a fi o scrisoare aparţinînd unui dascăl din partea locului adresată unei personalităţi culturale, datată de noi în jurul anului 1920⁴. Spre deosebire de autorul documentului precedent la care este vizibilă nota de subiectivism, aceasta arată că pămîntul din părţile Cloşanilor a fost obţinut de către Tudor Vladimirescu în 1818 de la moşnenii Cloşani, Mărculeşti, Stănciuleşti, Izbăşeşti şi Neguleşti drept răsplată pentru hotărnicia făcută părţilor lor de moşie, întrucît slugerul era şi inginer hotarnic, la porunca domnului Ţării Româneşti. Pe acest pămînt şi-ar fi construit Tudor o casă modestă din lemn, cu două încăperi, casă care a devenit „casa comunei” — primărie — şi a durat pînă la 1867 şi o moară care a fost lucrată de popii greci aduşi de la Vidin. Documentul vorbeşte despre intenţia lui Tudor de a ridica o biserică, în care scop ar fi făcut şapte varniţe şi despre o însemnare a sa pe o carte de cult ce ar fi fost luată ulterior de dl. H. Constantinescu pentru „expoziţia generală”. La modul legendar se vorbeşte şi despre comorile lui Tudor care ar fi fost îngropate în pămînt de către panduri înainte de a fi luat şi dus la Cerneţi, comori după care ţăranii scormonesc mereu şi zadarnic pămîntul.

Dacă documentele din timpul vieţii şi din anii imediat următori morţii slugerului, cum sînt diata lăsată în 1812 cînd avea intenţia să meargă în Rusia şi inventarul averii sale făcut în 1824, notează o avere remarcabilă alcătuită din pămînturi, vii, clădiri, mori în judeţele Mehedinţi şi Gorj, bani, odoare, la 1832 această avere este atît de modestă şi de grevată de datorii încît Dumitrache Golumbeanu şi soţia sa Bălaşa din Vladimir, tutorele şi mama unicului moştenitor, fiul vistierului Papa Vladimirescu, refuză să moştenească această avere deoarece nu se pot angaja să achite suma de 21903 taleri pe care slugerul o datora parucinului Pavel Machidonschi încă din anii 1820 şi 1821⁵.

Un alt grupaj de documente reflectă strădaniile gorjenilor de a cinsti memoria celui care, ridicat de pe aceste meleaguri, şi-a asumat răspunderea de a ridica poporul la luptă pentru o viaţă liberă şi de a face din el un exemplu pentru generaţiile viitoare. Dintre acestea se detaşează iniţiativa

consilierului comunal Frantz Milescu care, la 6 martie 1877, propune prin raport Consiliului orașenesc ridicarea unui monument al lui Tudor Vladimirescu în orașul Tîrgu-Jiu⁶.

Arătînd că este cazul ca Gorjul să dea un semn de viață pentru eternizarea memoriei domnului Tudor, născut în Vladimir, raportul prezintă primăriei schița statuiei alcătuită de sculptorul Carol Storck, dînd și detaliile de execuție, atît de ordin artistic cît și de ordin material, precizînd că pentru realizarea figurii lui Tudor va fi utilizat portretul făcut de Th. Aman, reprodus în volumul „Istoria revoluțiunii române de la 1821” a lui C.D. Aricescu.

Tentativa lui Fr. Milescu se materializează abia în 1895 cînd un comitet de inițiativă alcătuit din reprezentanți ai tinerimii universitare solicită, la 2 aprilie, Primăriei orașului să se stabilească locul unde va fi amplasată statuia și totodată să aloce din bugetul comunei o sumă oarecare pentru plata sculptorului⁷. Lucrarea este contractată cu sculptorul român Constantin Bălăcescu, născut tot pe plaiurile Gorjului și stabilit la Milano, și către finele anului următor este aproape gata, făcînd consulului regal român din Milano, E. Mambergi, o bună impresie pe care o transmite primarului orașului Tîrgu-Jiu printr-o scrisoare datată 9 octombrie 1895 în următorii termeni: „Am plăcerea să vă informez că de curînd am vizitat atelierul de sculptură al D-lui Constantin Bălăcescu pentru a vedea aici monumentul național al lui Tudor Vladimirescu a cărui execuție i-a fost încredințată. Pot deci să declar că opera artistică mi-a făcut o foarte bună impresie. Figura eroului este impozantă și de o expresie foarte remarcabilă”...⁸.

Încercarea de reconstituire a casei din Vladimir în care s-a născut Tudor Vladimirescu și de transformare a ei într-un lăcaș de luminare a maselor populare în sensul educării acestora în spirit patriotic este menționată în 1920 în apelurile adresate de autorul acestei inițiative, președintele băncii populare „Staicu Bengescu”, către Primăria orașului Tg-Jiu și alte instituții din județ⁹.

Inițiativa aceasta va fi înfăptuită după 1934, an în care Tudor C. Vladimirescu, fiul strănepotului eroului, vinde Liga Națională a Femeilor Române — Secția Gorj — reprezentată de Arethia Tătărăscu, casa în care a văzut lumina zilei conducătorul revoluției și terenul aferent în dimensiuni de 30/40 m. Apreciînd că aceste bunuri sînt un patrimoniu național, vînză

torul se desparte fără regret de ele cu condiția ca ele să se constituie într-un muzeu național în care să fie adunate toate obiectele ce au aparținut eroului și epocii sale. El consideră că acest muzeu trebuie să fie un loc de pelerinaj pentru întregul popor român de unde generațiile viitoare să poată lua exemple convingătoare despre marile virtuți ale neamului nostru. Vinzarea, la prețul de 25.000 lei este condiționată și de dorința de a i se atribui lui sau descendentului celui mai în vîrstă de sex bărbătesc calitatea de custode al muzeului¹⁰.

Despre organizarea sărbătorilor prilejuite de centenarul Tudor Vladimirescu în 1921, precum și despre participarea la aceste festivități a unor personalități de seamă ale vieții politice și culturale ale vremii printre care poetul Octavian Goga, ministru în acel timp, se vorbește în mai multe ordine, apeluri, invitații, adrese ce sînt însumate în fondul Primăriei orașului Tîrgu-Jiu¹¹.

N O T E

- ¹. Arh. St. Gorj, Prefectura jud. Gorj, dos. 57/1832, f. 363, c.
- ². Ibidem, Prefectura jud. Gorj, dos. 44 / 1834—1836, f. 25—26, c.
- ³. Ibidem, Colecția „Documente foi volante” XII/1514.
- ⁴. Ibidem, Colecția „Documente, foi volante” XII/1528.
- ⁵. Ibidem, Prefectura jud. Gorj, dos. 83/1831—1832, f. 20.
- ⁶. Ibidem, Primăria orașului Tg.-Jiu, dos. 10/1877, f. 12, 14.
- ⁷. Ibidem, Primăria orașului Tg.-Jiu, dos. 5/1896, f. 1.
- ⁸. Ibidem, Primăria orașului Tg.-Jiu, dos. 5/1896, f. 182, 196, orig. lb. franceză.
- ⁹. Ibidem, Primăria orașului Tg.-Jiu, dos. 15/1920, f. 47.
- ¹⁰. Ibidem, Judecătoria mixtă Tg.-Jiu, dos. 160/1934, f. 2.
- ¹¹. Ibidem, Primăria orașului Tg.-Jiu, dos. 48/1921, f. 3, 36, 42, orig., dos. 13/1921, f. 2.